

*Ігнатюк О.А.
м. Харків, Україна*

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕЛІТИ ЯК НАЦІОНАЛЬНИЙ ОСВІТНІЙ ПРІОРИТЕТ

Інтелект – це стратегічний ресурс розвитку нашого суспільства як невід’ємної складової європейської і світової цивілізації. Розвиток інтелектуального потенціалу суспільства, народу й особистості належить до національних освітніх пріоритетів. Рівень освіти є фундаментом вирішення проблем, що повстають перед кожною людиною. Економічно розвинені країни приділяють їй першорядне значення. В Україні теж розроблено національні стандарти освіти, які особливу увагу приділяють оснащенню навчальних закладів сучасними технічними засобами, підвищенню вимог до організації процесу освіти і якості педагогічних кадрів.

Професійну підготовку кадрів нової генерації професіоналів-лідерів у системі вищої освіти слід розглядати як органічну частину розвитку суспільства. Вона є важливим фактором підвищення рівня виробництва, науки, культури, прискорення їх розвитку, забезпечення матеріального й духовного відродження. Сучасне суспільство потребує не вузьких спеціалістів, а всебічно розвинених особистостей з фундаментальною освітою, багатою внутрішньою культурою, високими моральними якостями. Ці вимоги складають зміст моделі фахівця ХХІ століття, але втім у першу чергу їх слід адресувати і до педагогів, викладачів вищих навчальних закладів [3, 4].

Підтримка, нароцнування інтелектуального потенціалу нації є відповіддю на виклик цивілізації, яка вступила в постіндустріальну стадію свого розвитку. Сьогодні і в майбутньому її успіх визначають вже не стільки матеріальні (природні) ресурси, *скільки людський фактор*, його інтелектуальні можливості, динамізм і творча спрямованість особистості. Саме вони забезпечують прорив у галузі високих технологій, а разом з ним, – добробут народу, єдність людей творчої наснаги, довіру до влади, конкурентну спроможність та авторитет суспільства і держави на міжнародній арені.

Державна підтримка освіти, науки і культури завжди була і залишається провідним принципом нашої внутрішньої політики. Стан справ у галузі економіки, на жаль, не дозволяє реалізувати його повною мірою. Не сприяють розвиткові інтелекту й перманентні політичні чвари – постійний атрибут нашого суспільного буття впродовж останнього десятиліття. Однак, незважаючи на це, ми повинні відшуковувати нові й нові можливості – економічні, політичні, соціокультурні, моральні – для зростання інтелекту, підвищення його дієздатності. Суспільство і держава мають зробити все можливе для інтелектуально-творчої самореалізації особистості у всіх без винятку сферах її суспільної та індивідуальної життєдіяльності.

Історичний і геополітичний статус України як центрально-східно-європейської держави, наш людський, культурний, природоресурсний і виробничий потенціал у буквальному розумінні прирікає нас зайняти гідне місце серед розвинених держав і народів світу. Одночасно це – наша стратегічна мета.

Роль інтелекту в її досягненні складно переоцінити. Інтелект – джерело творчості, інноваційних технологій, які дають змогу не лише засвоювати кращі надбання прогресу і жити за його законами, а й робити свій внесок у творення цих надбань. Іншого шляху просто не існує. Пасивні споживачі чужої інтелектуальної продукції рано чи пізно опиняться на узбіччі загальноцивілізаційних процесів. Інтелект – це самостійне мислення, освіченість людини, оригінальні ідеї, творчість, висока духовна напруга, патріотизм і

державне розуміння перспектив розвитку. Не можна не погодитись із думкою, що «...Інтелект – це владний поступ у ХХІ століття, це – майбутнє нації, народу і суспільства. Він є основою формування у людини виробничої компетентності – комплексної продуктивної її спроможності, фундаменту людського капіталу нації...» [5, с. 5].

Слід наголосити, що в Україні все-ж таки почався досить стрімкий процес створення нової еліти, яка прагнучиме рішучіших кроків у конструктивному реформуванні суспільства, прискоренні якісного перетворення суспільного життя в усіх його сферах. Нова інтелектуальна еліта сучасної України – це, значною мірою, молоді люди, які активно і творчо діють в усіх основних сферах життєдіяльності українського суспільства: господарській, соціальній і духовній. Ці молоді люди відзначаються високим рівнем освіти, професіоналізмом у своїй сфері, знанням основ сучасного менеджменту. Вони досягають високих показників у професійній діяльності.

Сьогодення висуває принципово нові вимоги до вищої школи як стосовно організації підготовки фахівців принципово нової якості, так і відносно розробки та наукового обґрунтування моделей і методів управління, адекватних вимогам часу. Ці реалії досить чітко усвідомлюються провідними фахівцями у галузі підготовки кадрів нової генерації. Результатом напружених пошуків змісту філософії освіти на сучасному етапі стала розробка *концепції формування національної управлінської гуманітарно-технічної еліти* «це мають бути фахівці-лідери, яким поряд з високою професійною компетентністю, притаманні висока духовність, морально-етичні переконання і загальна культура, інноваційний характер мислення і системний підхід до аналізу складних виробничих ситуацій. Однак чи не найголовнішою вимогою до них є глибоке усвідомлення самоцінності людини...» [6, с. 6].

На формування таких фахівців і спрямована діяльність Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», експеримент який був розпочатий десять років тому і не втрачає актуальності і донині. Вже є певні напрацювання, позитивний досвід і обґрунтовуються перспективи подальших досліджень. Слід наголосити, що узагальнений науковий результат досліджень полягає: у розробленні методології ефективного формування національної гуманітарно-технічної еліти на підставі принципів логіки педагогічної діяльності та логіки управління, у визначенні ціннісних аспектів феномену еліти. Сутність узагальненого практичного результату полягає у тому, що: визначено раціональний зміст і характер організації навчально-виховного процесу, запропоновано ефективні педагогічні технології формування національної гуманітарно-технічної еліти, розроблено і впроваджено серію оригінальних навчальних дисциплін психолого-педагогічного та управлінського циклу.

Педагогічні дослідження по підготовці кадрів нової генерації – професіоналів-лідерів розпочаті у нашому університеті тривають і знайшли свій відбиток у подальшій діяльності викладачів та науковців кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами НТУ «ХПІ», що пов'язана із розробкою методології формування психологічної готовності майбутніх фахівців технічного університету до професійної діяльності. З 2001 по 2012 рік на кафедрі захищено 3 докторські дисертації та 12 кандидатських дисертацій за напрямом 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти».

Варто вказати, що результати психолого-педагогічні дослідження та соціологічне опитування з проблем становлення сучасної української еліти показало, що засвоєнню нововведень перешкоджають соціально-економічні фактори та технологічні бар'єри [4]: 1) особиста стурбованість; 2) фрустраційність та амбівалентність мислення; 3) схильність до конформізму; 4) страх перед власною некомпетентністю; 5) низька самооцінка; 6) суб'єктивне ставлення до інновації; 7) почуття загрози втратити статус; 8) не здатність до прийняття самостійних рішень, які вимагають ризику.

На жаль, соціально-економічні негаразди останніх років позначилися зменшенням інвестування в інтелектуальну сферу, що призвело до відтоку з неї підготовлених фахівців, талановитої молоді. Знизився соціальний престиж інтелекту, послабився його вплив на виробництво і соціальну практику.

Велику увагу Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України приділяє проблемам національного виховання. Фахівці вищої школи відзначають, що розбудова Української держави ставить перед педагогічними працівниками України надзвичайно важливе і невідкладне завдання – виховання справжнього громадянина і патріота рідної землі.

Так, на думку відомих фахівців у галузі філософії, психології, педагогіки В. Кременя, І. Беха, І. Зязюна, В. Кудіна, О. Романовського та інших, формування національної свідомості та самосвідомості передбачає: виховання любові до рідної землі, до свого народу, готовності до праці в ім'я України, освоєння національних цінностей (мови, території, культури, відчуття своєї причетності до розбудови національної державності, патріотизм, що сприяє утвердженню національної гідності, залучення учнів до практичних справ розбудови державності, формування почуття гідності й гордості за свою Батьківщину) [3].

Адже побудова нового громадянського, демократичного суспільства, що орієнтується на високі національні та загальнолюдські цінності, вимагає нової системи громадянського виховання, мета якого – формування у молодого покоління комплексу громадянських якостей, глибокого розуміння ними належності до українського народу, своєї Батьківщини, здатності реалізовувати свій особистий потенціал на благо зміцнення української держави, одночасно враховуючи і культурність українського суспільства [1–2, 5–6].

Відродження національної свідомості починається з духовного відродження нації. Особистість повинна перебувати під постійним впливом духовної культури свого народу, своєї нації, проте вона повинна не менш чутливо ставитися до представників національних меншин, які мешкають поряд з нею і є такими самими повноправними громадянами України (*В. Кремень, В. Литвин, В. Андрущенко, І. Бех, О. Вишневський, А. Гуржій, І. Зязюн, В. Кудін, О. Романовський, Ю. Руденко, І. Прокопенко та ін.*).

Завдання освіти – допомогти молодій людині знайти відповіді на етичні, релігійні, культурні, історичні, соціально-політичні, правові, національні, державні питання, дати їй надійну ціннісну орієнтацію у повсякденному житті.

Як зазначає В. Андрущенко «...Необхідно зробити все можливе (і, навіть, не можливе!) щоб ці важливі рішення не залишилися на папері. ... Вони важливі і вчасні. Серед таких проблем – якість навчання у школі і вузі; оновлення змісту навчання; впровадження новітніх інформаційних технологій; підготовка нових засобів навчання, підручників і навчальних посібників; інтенсифікація виховної і соціальної роботи; демократизація управління; впровадження економічно ефективних форм організації життєдіяльності закладу освіти; підготовка фахівця, підвищення його соціальної ролі, морального статусу, гордості за свою професію і високу духовну місію» [1, с. 12].

Сьогоднішній етап розбудови незалежної України вимагає консолідації суспільної свідомості навколо ідеї побудови гуманістично-орієнтованої, демократичної та соціально відповідальної держави. За цих умов особливого звучання набувають питання подальшого розвитку освітньої галузі на принципах демократії, гуманізму та державності, створення умов для всебічного розвитку інтелектуальних і професійних якостей особистості, відповідності новій освітній парадигмі: гармонізації взаємин людини з природою через засвоєння сучасної наукової картини світу; надання людині здатності жити у потоці інформації; створенню передумов для її безперервного саморозвитку і набуттю широкої базової освіти, що дозволяє швидко переходити у суміжні галузі професійної діяльності. В умовах сучасної трансформації і відроджен-

ня української нації особливого значення набуває посилення національної (етнічної) домінанти в усіх соціальних програмах.

Таким чином, одним з найважливіших стратегічних напрямків підвищення соціальної віддачі науки, зростання її позитивного впливу на всі сторони економічного і громадського життя України є посилення національної орієнтації в подальшому розвитку НТП. Що стосується гуманітарних наук, то актуальність завдань їхньої українізації очевидна. Здається, що загальносвітова тенденція зростання престижу наук про життя, людину, суспільство виводить їх на перше місце в Україні – і розвиватиметься в тісному зв'язку з посиленням національної домінанти при трансформації всього наукового й освітнього потенціалу.

Шлях України та її інтеграція в економічний, політичний і соціокультурний простір Європи значною мірою визначається рівнем розвитку національної системи освіти, що є передумовою інтеграції у світовий освітній простір. Українське суспільство почало усвідомлювати принципово нову роль освіти як одного з найважливіших чинників сучасної геополітики адже успішність конкуренції між країнами сьогодні значною мірою залежить від досягнень освіти, і, насамперед, від якісного рівня функціонування загальноосвітньої школи.

Знання, інтелект, компетентність стали найбільш вартісним товаром, який поширюється з небаченою раніше швидкістю. Освіта як сфера людської діяльності стає найбільш вигідною для інвестування. Нації, які не спроможуться на рішучий освітній прорив, опиняться на узбіччі прогресу, а громадяни не зможуть брати активної участі ні в управлінні державою, ні в забезпеченні належних матеріальних умов для свого життя, культурного розвитку та духовного становлення.

Підводячи підсумки, варто дійти висновку, що входження освіти України як рівноправного партнера до світової системи – це не тільки одна з умов здійснення реформування суспільства, але й піднесення міжнародного авторитету нашої держави.

Список літератури: 1. Андрущенко В. Інноваційний розвиток освіти в стратегії «Українського прориву» / Віктор Андрущенко // Вища освіта України. – 2008. – № 2 (29). – С. 10–17. 2. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси / О. Вишневський. – Львів, 1996. – С. 55. 3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. Наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. 4. Ігнатюк О.А. Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення: теорія і практика: [монографія] / О.А. Ігнатюк. – Харків: НТУ «ХП», 2009. – 432 с. 5. Науково-освітній потенціал нації: погляд у ХХІ століття / Авт. кол.: В. Литвин (кер.), В. Андрущенко, А. Гуржій та ін. – К.: Навч. книга, 2004. – Кн. 3: Модернізація освіти. – 2004. – 943 с. 6. Товажнянський Л.Л. Формування і реалізація концепції підготовки формування національної гуманітарно-технічної еліти в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут»: Навч. посіб. / Л.Л. Товажнянський, О.Г. Романовський, О.С. Пономарьов. – Харків: НТУ «ХП», 2002. – 160 с.

*Катівець М.В.
м. Харків, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ

Приєднання вітчизняної системи вищої освіти до Болонської декларації, орієнтація на загальноєвропейські рекомендації та вимоги до технічної освіти передбачають